

Inhoud

De reis indelen 8

Geschiedenis en cultuur 12

Het huidige Marokko 14 Eten en drinken 22 Land en landschap 26
Geschiedenis 32 Het culturele leven 44

Casablanca en de kust 52

Centraal Casablanca 56 Wandelen door hartje Casablanca 58
Rondom Casablanca 62

Rabat 68

Centraal Rabat 72 Wandeling: Centraal Rabat 76 Rondom Rabat 84

Tanger en de noordkust 92

Tanger en omgeving 96 Wandelen in artistiek Tanger 98
De Atlantische kust 104 Tétouan en omgeving 110 Het Rifgebergte 118
Al Hoceima en omgeving 128 Autoroute: De Zegzel-kloof 130

Fez en de Hoge Atlas 134

Het centrum van Fez 138 Een wandeling door hartje Fez 142
Van Fez tot Errachidia 148

Meknes en de Midden-Atlas 156

Het centrum van Meknes 160 Wandeling: Centrum Meknes 164
De omgeving van Meknes 172 Volubilis 178

Marrakesh en omgeving 182

Het centrum van Marrakesh 186 Wandelen in hartje Marrakesh 196
De omgeving van Marrakesh 210 Essaouira 216
Een wandeling door Essaouira 218 De omgeving van Essaouira 222

Agadir, de Drâa-vallei en het zuiden 224

Agadir en omgeving 228 Wandeling: Centrum Agadir 232
Ouarzazate en omgeving 240 Goulimine en omgeving 250
De Westelijke Sahara 254

Reiswijzer 264

Hotels en restaurants 274 Winkelen 300 Uitgaan 304 Activiteiten 306
Taal 310 Register 312 Fotoverantwoording 318

Reisgids

MAROKKO

Over de auteur

De Britse **Carole French** is een prijzenwinnende, door de BBC getrainde nieuwsjournalist, reisboekenauteur, tijdschriftredacteur en voormalig economisch krantenredacteur. Haar specialisatie is de reiswereld, ze is lid van het British Guild of Travel Writers en heeft veel gereisd over de hele wereld. Haar liefde voor Marokko ontstond jaren geleden toen ze vanaf het dek van een veerboot voor het eerst de skyline van Casablanca

ontwaarde, met de gouden façade van de enorme, aan koning Hassan II gewijde moskee die glinsterde in de eerste zonnestralen. French, die op het Middellandse Zee-eiland Cyprus woont, schreef talloze reisboeken, publiceerde tientallen artikelen voor toonaangevende organisaties als het Association of British Travel Agents (ABTA), en gaf professionele adviezen op televisie voor diverse reisbestemmingen.

De reis indelen

Van de kosmopolitische steden als Tanger, Casablanca, Marrakesh en Rabat, die zowel hun historie als de laatste culturele trends koesteren, tot het moderne Agadir en de kashba's in het zuiden waar de tijd stil lijkt te hebben gestaan; Marokko spreekt tot ieders verbeelding. Het biedt een rijk landschap van hoge bergen en diepe rivierdalen, kloven en enorme woestijnen met een klimaat dat net zo veranderlijk is als de flora en fauna.

KANSEN IN OVERVLOED

Of u nu afdingt op een stuk aardewerk met een glas munthee erbij, genietend van de humor van de winkeleigenaar, of een trektocht maakt dwars door de woestijn op een kameel met gelijkgestemde avonturiers, u vindt ongetwijfeld een spannende activiteit die bij u past in Marokko. Misschien wilt u de hoogste berg van het land bedwingen, de Jebel Toubkal, surfen op de golven van de Atlantische Oceaan, een wandeling maken door een rivierdal, of zeldzame vogels spotten? Of zoekt u een meer ontspannen manier om uw tijd door te brengen, zoals van de zon genieten op het terras van een chic café in Tanger met uitzicht op de Middellandse Zee? Dit en nog veel meer kunt u beleven in dit gevarieerde land. Maar geen enkel bezoek aan Marokko is compleet

als u geen tijd doorbrengt in het hart van de steden, de medina's. Deze honderden jaren oude plekken bestaan uit een sfeervolle wirwar van smalle straatjes met huizen, winkeltjes, moskeeën en *medersas* (universiteiten). Elke stad heeft een moderne wijk met glimmende kantoorpanden en bruisende, trendy restaurants, maar in de medina mengt u zich echt onder de plaatselijke bevolking.

HOE KOMT U ER?

U kunt vanuit Europa naar Agadir vliegen voor een strandvakantie en naar Marrakesh voor een korte cultuurtrip, of u kunt vanuit Spanje de boot of het vliegtuig nemen naar Tanger. Maar verreweg de meeste vluchten naar Marokko landen op het vliegveld van Casablanca, Mohammed V International Airport. Hiervandaan verzorgt de nationale vliegmaatschappij, Royal Air Maroc (royalairmaroc.com), vluchten naar plaatsen als Essaouira, Meknes, Nador en Al Hoceima, of naar de zuidelijke plaatsen Ouarzazate, Laâyoune, Dakhla, Goulmine en Tan-Tan.

Deze vluchten zijn vaak niet duur en gaan bijna dagelijks. Omdat Marokko een groot land is en de steden ver

Een traditioneel beschilderde tajine.

uit elkaar liggen, is vliegen een goede optie als u weinig tijd hebt.

In het noorden ligt een goed spoornet, gerund door ONCF (*oncf.ma*), dat Tanger verbindt met Rabat en Casablanca aan de Atlantische kust en Fez en Marrakesh in het binnenland. De treinen zijn modern, efficiënt en voorzien van airconditioning. Als u zelf gaat rijden, merkt u dat de snelwegen goed onderhouden zijn, maar dat de kleinere wegen een uitdaging kunnen vormen. Bezoekt u afgelegen streken, neem dan een gids mee. Ook al rijdt u in een 4wd. In de stadjes en dorpen vindt u overal taxi's en ook bussen – niet zo comfortabel, maar wel het leven van alledag.

ALS U ÉÉN WEEK HEBT

Als dit uw eerste bezoek is aan Marokko, wilt u waarschijnlijk de bezienswaardigste bezoeken en een glimp opvangen van het berg- en woestijnlandschap. Omdat de meeste vluchten in Casablanca aankomen, beginnen we de reis hier. In **Casablanca** is veel te zien. Neem op dag 1 een taxi om over de **Boulevard Sidi Mohammed ben Abdallah** te rijden. Voor u ligt de **Hassan II-moskee**, het hoogtepunt van de stad. De met *zellij* betegelde minaret is een van de grootste van Marokko. U kunt er een rondleiding krijgen. Ga vervolgens op weg naar de **oude medina**, en spendeer een paar uur aan het opsnuiven van de sfeer. Ga verder naar het **Parc de la Ligue Arabe** om de **Cathédrale Sacré-Coeur** te bezoeken. Als u de ongelijke treden van de toren opklautert, wordt u beloond met een schitterend uitzicht op de stad.

NIET MISSEN:

- De Hassan II-moskee die de skyline van Casablanca domineert **61**
- Zalige oesters uit Oualidia **65**
- De drukte van het beroemde Fès el Bali in Fez **136, 139-145**
- Archeologische schatten in Volubilis **178-181**
- Straatartiesten van Marrakesh' Djemaa el Fna's **188**
- Wandelen in het Djebel Toubkal-massief in de Atlas **212**
- De spectaculaire watervallen van Ouzoud in de Midden-Atlas **214-215**
- De zandduinen en kashba's van Ouarzazate **240-249**

Wandel op dag 2, voor u Casablanca verlaat, over de **Boulevard Mohammed V** en bekijk de art-decogebouwen waar deze stad bekend om staat. Neem dan de mid-dagvlucht naar **Marrakesh**. Het duurt maar 40 minuten, dus u heeft nog de hele middag om Marrakesh te verkennen. Ga naar het **Djemaa el Fna-plein** in de medina en de grote **Koutoubia-moskee**.

Breng op dag 3 nog wat meer tijd door in Marrakesh voordat u op excursie gaat naar **Ouarzazate**, ook wel de poort naar de Sahara genoemd. Onderweg ziet u bergen, woestijn en kashba's. De reis kan wel een paar uur duren, zorg dus dat u tijdig weer vertrekt om voor het vallen van de avond in Marrakesh terug te zijn.

BEZOEKERSINFORMATIE

Een overvloed van nuttige reisinformatie vindt u op visitmorocco.com, de website van het Marokkaanse toeristenbureau. Deze uitgebreide website bevat details over evenementen, festivals, accommodaties, winkels, eten en een uitstekende reisplanner waarmee u uw reis door het land kunt indelen. Bezoek als u eenmaal in Marokko bent het plaatselijke toeristenbureau dat in alle grote steden een vestiging heeft. Zij geven u tips voor wat u ter plaatse kunt zien en doen.

Geschiedenis en cultuur

Het huidige Marokko **14-19**

Marokko's cultuurfestivals en religieuze feestdagen **20-21**

Ervaar: De moussem van Sidi Ben Aissa **21**

Eten en drinken **22-25**

Land en landschap **26-31**

Geschiedenis **32-43**

Het culturele leven **44-51**

Marokkaanse architectuur **48-49**

De culturele smeltkroes van Marokko is af en toe overweldigend.

Het huidige Marokko

Met steden die kosmopolitische eigentijdsheid paren aan oude paleizen, medina's en moskeeën, met slaperige Berberdorpjes in de bergen, met een lange kustlijn langs de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan, en met een multiculturele bevolking van 32 miljoen mensen, is Marokko een eclectisch moslimland met een internationale uitstraling.

Marokko beslaat de uiterste noordwesthoek van Afrika. Het ligt aan de nauwe Straat van Gibraltar, nog geen 15 km ten zuiden van Spanje. Mede dankzij de goede bereikbaarheid vanuit Europa is het een populaire vakantiebestemming. Tegenwoordig biedt het veel bezoekers een voorproefje van Afrika. Marokko wordt wel gezien als een land op het kruispunt tussen Afrika en Europa, islam en christendom, moderniteit en traditie en, met wat verbeeldingskracht, tussen het pragmatische Westen en het exotische Oosten. Toch heeft Marokko een geheel eigen karakter. Reizigers die afkomen op het handjevol exotische taferelen waar het land beroemd om is – de chaotische drukte van de medina, de uitgestrektheid van *Lawrence of Arabia*-achtige zandduinen – worden vaak verrast door de zeer diverse ervaringen die het te bieden heeft. Marokko heeft voor elk wat wils: brede zandstranden om te luieren, een rijke geschiedenis en cultuur om van te proeven, prachtige landschappen op de vlakten en in de Hoge en Midden-Atlas, klasserestaurants, vooral in hip Marrakesh en Fez, plus accommodaties die variëren van sfeervolle Marokkaanse huizen met binnenplaats (*riad* geheten) tot luxe tophotels.

In het huidige Marokko levert de combinatie van moderne invloeden met de historische culturen van verschillende etnische groepen een enorme diversiteit op. De oorspronkelijke bevolking van Noord-Afrika (door buitenstaanders vaak Berbers genoemd, al is Imazighen juist), die al duizenden jaren lang het continent tussen de Atlantische kust van Marokko en de westelijke woestijn van Egypte bewoont, heeft

gezelschap gekregen van Arabieren van het Arabisch Schiereiland, Afrikanen uit de Sub-Sahara en vele duizenden moslims en joden die in roerige tijden het Spaanse Andalusië zijn ontvlucht. Als gevolg daarvan is de huidige bevolking een eclectische mix van genen, culturen, kookstijlen en talen, met de islamitische staatsgodsdienst als bindende factor.

Marokko's cultuurfestivals en religieuze feestdagen

De Marokkaanse kalender telt zowel traditionele oogstfeesten als religieuze feestdagen die *moussems* worden genoemd. Ook kunnen bezoekers concerten en vertoon van ruiterkunst bijwonen, zogeheten *fantasias*. Stuk voor stuk bieden ze geweldige kansen om kennis te maken met plaatselijke gemeenschappen.

Gnawa-muzikanten spelen boven op het bolwerk van Essaouira tijdens het zomermuziekfestival.

De ramadan is wel het bekendste moslim-feest. Het duurt een hele maand, de negende maand volgens de maankalender (wat betekent dat de data van de ramadan per jaar variëren ten opzichte van zonnekalenders), en is een tijd van bezinning en gebed. Belijdende moslims vasten tijdens de ramadan tussen zonsopgang en zonsondergang. Ook zien ze dan af van vermaak.

Andere grote religieuze feesten zijn onder meer Aïd El Fitr (Suikerfeest) dat de ramadan, en dus de vastenperiode, afsluit; Aïd Al Adha, ook wel het 'grote feest' of 'Offerfeest' genoemd, dat de afsluiting vormt van de Hajj, de jaarlijkse pelgrimstocht naar Mekka; Ashorou, een muziekfeest waarbij

dorpsbewoners in het hele land samenkomen om te feesten en te dansen; en Aïd Al Mawled, dat de geboorte van de profeet Mohammed gedenkt.

Naast deze landelijke evenementen hebben veel steden en dorpen hun eigen religieuze feesten. Deze *moussems* worden gehouden ter ere van een plaatselijke heilige en nemen meestal de vorm aan van een bedevaart, waarbij mensen kilometers lopen om hulde te doen aan het graf van de geëerde. Daarna wordt er dagenlang gekeerd.

MOUSSEMS

Jaarlijks vinden er honderden *moussems* plaats. Sommige zijn klein en trekken maar

een handjevol pelgrims, terwijl andere grootschalige en rumoerige gelegenheden zijn die samen met een nationale feestdag worden gevierd. Tot de grootste behoren de moussem van Sidi Ben Aissa in Meknes (zie kader hieronder); de moussem van de Regraga, die verschillende provincies doorkruist, waaronder Essaouira; en de moussem van de waskaars in Salé, die zich richt op de grote moskee. Andere zijn onder meer de moussem van Sidi Muhammad Ma el Ainin in Tan-Tan, de moussem van Moulay Abdallah ibn Brahim in Ouezzane, en de moussem van Moulay Idriss II in Fez, dat een eerbetoon is aan de stichter van deze stad.

Elk jaar wordt op 20 juli gevierd dat koning Mohammed VI op die datum in 1999 de troon besteeg. Het koninklijke paleis ontvangt hoogwaardigheidsbekleders, terwijl families in steden en dorpen samenkomen, feesten en dansen. Het is een dag waarop de koning het volk toespreekt en het land één wordt.

Marokkanen vieren ook oogsten, zowel in het algemeen als met feesten voor specifieke gewassen. Zo zijn er het Katoenfestival in Beni Mellal, het Rozenfestival in Ouarzazate en 's zomers het Kersenfestival in de oude ommuurde stad Sefrou, bij Fez. Er is ook een Vijgenfestival in Bouhouda, in de buurt van Taounate, en verschillende festivals om het succes van de Marokkaanse honing-industrie te vieren. Een van de grootste is

het Honingfestival in Imouzzer des Ida Ou Tanane, vlak bij Agadir. In oktober doen honderden fraaigeklede ruiters mee aan de paardenfantasia in Tissa.

MUZIEK- EN FILMFESTIVALS

Muziekfestivals voeren verschillende genres op, van jazz, opera, religieuze en klassieke muziek tot moderne rock en *electro sounds*. Een van de grootste muziekfestivals is de Boulevard des Jeunes Musiciens, die jaarlijks vier dagen lang in Casablanca wordt gehouden. Dan geven zowel plaatselijke als bezoekende musici concerten. Essaouira deint elke zomer op het Gnaoua-festival. *Gnaoua*-muziek wordt gekenmerkt door zijn vrolijke drum- en castagnet- (*garagab*)geluiden en is ontstaan in de Sub-Sahara. In Tanger komen jazzmusici samen voor het internationale Tanjazz Festival, en in Fez wordt elke zomer gedurende een week het Festival Des Musiques Sacrées du Monde gehouden. Tijdens het Festival International du Cinéma Méditerranéen de Tétouan worden elk voorjaar nog vrij onbekende films vertoond in de oude bioscopen (zoals Cinéma Español), waar de stad beroemd om is.

Op feesten, of ze nu religieus of cultureel zijn, komt de bevolking van Marokko bij elkaar om te bezinnen, eer te betonen en te genieten.

ERVAAR: DE MOUSSEM VAN SIDI BEN AISSA

De meeste moussems in Marokko zijn vrij rustig, maar andere nemen de gedaante aan van een muziek- en dansfestival. De grootste is de moussem van Sidi Ben Aissa, ter ere van de oprichter van het oude Aissoua Soefi-broederschap in Meknes, die op de Place al Hedime wordt gehouden.

De meeste moussems vinden 's zomers plaats, tegelijk met oogstfeesten, maar de moussem van Sidi Ben Aissa wordt in de lente gehouden. Het plein wordt gevuld met puntige witte tenten waar jongleurs en goochelaars optreden. Tussen de tenten vuren ruiters geweren af in de lucht. Het lijkt misschien chaotisch, maar het wordt strak georganiseerd.

Artiesten voeren tijdens de moussem traditionele muziek en dans op. Soeks verkopen handgemaakte voorwerpen. De feest sfeer biedt de kans om in contact te komen met plaatselijke bewoners, te ontspannen, te lachen en te dansen.

Casablanca en de kust

Inleiding en kaart **54-55**

Centraal Casablanca **56-61**

Wandelen door hartje Casablanca **58-59**

Rondom Casablanca **62-67**

Ervaar: Golfen op de Royal **63**

Ervaar: Oesters eten en vogels spotten in Oualidia **65**

Ervaar: Naar de top van Djebel Tassemit **66**

Hotels en restaurants **275-278**

Inleiding en kaart

Casablanca is een stad die u grijpt zodra u hem ziet. Of u de stad uit een vliegtuig-raampje of vanaf het dek van een cruiseschip ziet, zijn horizon strekt zich uit zover het oog reikt. Casablanca spreekt tot uw verbeelding en verleidt u om zijn straten, pleinen en gebouwen te verkennen. Af en toe kan dat uw zintuigen overweldigen.

Casablanca is een stad van grote contrasten. Deze historische en toch kosmopolitische (haven)stad vormt het financiële, industriële en commerciële hart van Marokko. Het is de stad met de meeste inwoners van Marokko, ruim 3,9 miljoen. Alleen hoofdstad Rabat is groter in omvang. Op kantoren en fabrieken in de stad staan bedrijfsnamen uit de hele wereld, en de haven – waar alles van granen tot textiel wordt verhandeld – is de grootste van Noord-Afrika en een van de grootste ter wereld.

Elk van de acht stadsdelen van Casablanca heeft een eigen uitstraling. In het westen ligt de rustige woonwijk Anfa, waar het meer welvarende deel van Casablanca woont; meer

naar het centrum liggen de drukke stadsdelen, waaronder het hectische kruispunt van Place des Nations Unies, de nabijgelegen medina, Mers Sultan, Ben Slimane en in het noordoosten, het industriële havengebied bij Sidi Belyout. Onder het centrum ligt het Quartier des Habous, waar de Fransen in de jaren dertig van de 20e eeuw een *ville nouvelle* hebben gebouwd in plaatselijke bouwstijlen.

Casablanca begon in de 7e eeuw als een kleine Berbernederzetting. Nu kent de stad een mix van bouwstijlen die past bij zijn status als een van Afrika's meest kosmopolitische en invloedrijke steden. Karakteristiek zijn de wolkenkrabbers, zoals de torens van het Casablanca Twin Centre, de moskeeën, neo-Moorse huizen en de alle kanten uit groeiende arbeiderswijken (*bidonvilles*). In deze veelzijdige stad staat ook een Joods Museum, waarschijnlijk de enige in de Islamitische wereld.

Tel bij deze bruisende mix nog op: tophotels en hippe restaurants aan elegante, met palmen omzoomde boulevards die uitwaaien vanuit grote pleinen; stranden zoals die bij vakantieresort Ain Diab; uitgestrekte parken en laantjes om te verkennen, en u hebt een uitermate gevarieerde stad. Dit alles is te ervaren in een Middellandse Zeeklimaat met geringe seizoensverschillen. Het is 's zomers aangenaam warm en 's winters relatief mild.

LANGS DE KUST

Als u Casablanca bezoekt, stop uw verkenningstocht dan niet bij de stadsgrenzen. Aan de kust en in het binnenland aan weerszijden van de stad kunt u diverse activiteiten ondernemen. Dicht bij Casablanca ligt 28 km zandstrand en voor sportieveelingen

NIET MISSEN:

- De drukte langs de straatjes van de *ancienne Medina* **60**
- De gedetailleerde architectuur van de *Cathédrale Sacré-Coeur* **60**
- Koffiedrinken bij een van de buitencafés op het drukke *Place Mohammed V* **57**
- Vers fruit kopen op de *Marché Central* **57**
- De Hassan II-moskee met zijn bijzondere minaret **61**
- Okerkleurige vestingwerken en medinahuizen in *Azemmour* **63**
- Naar kustplaats *Oualidia* rijden en de heerlijke oesters proeven **64-65**
- Verrukkelijke rosé proeven uit de wijngaarden van *Boulaouane* **66**

bestaan er veel mogelijkheden om te zeilen en golfen. In bossen, zoals het enorme kurkeikenbos van Ziaïdas, kunnen trektochten en wandelingen worden gemaakt langs zeer veel verschillende planten en dieren. Naar het westen ligt een reeks kustplaatsjes die elk op hun eigen manier fascinerend zijn. De grootste, El Jadida, ligt zo'n 80 km van Casablanca. Deze plaats is erg populair bij Marokkaanse vakantiegangers vanwege de brede zandstranden. Het heeft een beroemd fort dat in de 16e eeuw door de Portugezen is gebouwd om hun opkomende handelsroutes te beschermen. Hier werden twee eeuwen later verwoede veldslagen geleverd. Enkele kilometers van El Jadida ligt het kleinere vestingplaatsje Azemmour onaangeraakt door het toerisme. Het biedt een mooi inkijkje in het karakter van een typisch Marokkaanse stadje. Zijn medina met nauwe kronkelstratjes is een topattractie en er zijn enkele goede restaurants en hotels. Verder naar beneden

ligt het betoverende kustplaatsje Oualidia, beroemd om zijn lagune met stranden en oesterkwekerijen. En dan is er nog de haven- en industriestad Safi – met een groot Portugees fort – die een zekere charme heeft als u de fosfaatfabriek en overige industriële activiteit vergeet.

LANDINWAARTS

Landinwaarts en ten zuiden van Casablanca is er minder toerisme, maar er liggen vele verborgen schatten. Boulaouane is beroemd om zijn wijngaarden, die een heerlijke rosé voortbrengen, en om zijn *kashba* boven een bocht in de langste rivier in Marokko. Hier worden al ruim 200 jaar valken afgericht.

De vlakten en glooiende heuvels tussen bruisend Settât en Beni Mellal vormen een adembenemend landschap dat in de richting van de Midden-Atlas nog spannender wordt. Voor wie nader wil kennismaken met de bergen is Beni Mellal, in de schaduw van de Djebel Tassemit, een geweldige uitvalsbasis voor trektochten. ■

Marrakesh en omgeving

Inleiding en kaart **184-185**

Het centrum van Marrakesh **186-209**

De soeks van Marrakesh **190-191**

Ervaar: Afdingen in de soeks **191**

Ervaar: Reizen per calèche **194**

Wandelen in hartje Marrakesh **196-197**

De paleizen van Marrakesh **202-205**

Ervaar: Op een tweewieler op verkenningstocht buiten de medina **206**

De architectuur van Marrakesh **208**

De omgeving van Marrakesh **210-215**

Ervaar: De Djebel Toubkal beklimmen **212**

Ervaar: Watersporten op Bin el-Ouidane **215**

Essaouira **216-221**

Een wandeling door Essaouira **218-219**

Ervaar: Windsurfen voor de kust van Essaouira **221**

De omgeving van Essaouira **222-223**

Hotels en restaurants **293-298**

Inleiding en kaart

Marrakesh is de populairste toeristische bestemming in Marokko, een bruisende, luidruchtige stad met soeks en paleizen. Buiten de stad is het landschap een Marokko in het klein, met besneeuwde bergen, vruchtbare vlakten en prachtige kusten.

Waar de kustvlakten van Noord-Afrika de woestijn raken, met de besneeuwde bergtoppen van de Hoge Atlas op de achtergrond, is deze oasestad al eeuwenlang een markt- en ontmoetingsplaats. Vroeger lokte de stad Arabische kooplieden uit de kuststeden, Berberse boeren uit de omliggende heuvels en zelfs West-Afrikaanse handelaren uit de goudvelden van Mali en Niger.

Marrakesh, dat de 'rode stad' wordt

genoemd vanwege zijn reusachtige lemen vestingwerken (zie kader p. 198), werd in 1062 gesticht tijdens de Almoraviden-dynastie als nieuwe hoofdstad voor zijn snelgroeijende rijk. In de eeuwen erna groeide Marrakesh (Berbers voor 'land van God') uit tot een van Marokko's grootste koningssteden en was zelfs een tijdlang een van de rijkste en belangrijkste steden in het hele Middellandse Zeegebied.

Marrakesh mag dan niet langer de nationale hoofdstad zijn, het is wel de bestuurlijke hoofdstad van de regio Marrakech-Tensift-El Haouz, die een gebied van meer dan 32.000 km² bestrijkt, van de uitlopers van de Hoge Atlas tot de stranden van Essaouira.

Tussen de herfst en het voorjaar is Marrakesh op zijn mooist. 's Zomers kunnen de temperaturen in de stad oplopen tot wel 40 °C. In Essaouira, dat verkoeld wordt door een constante zeebries, is het tot veel later in het jaar aangenaam, maar daar kan het 's winters weer koud en stormachtig zijn. Als u in de bergen wilt wandelen, kunt u dat het beste 's zomers doen, want op die hoogte is het er het hele jaar door koel, en 's zomers zijn de bergpassen het veiligst.

MARRAKESH

De stad bestaat uit twee delen: de medina ofwel oude stad met soeks, moskeeën en mooie huizen die door kronkelstraten aan het zicht worden onttrokken, en de nieuwe stad Guéliz, een druk handelscentrum met moderne hotels, hippe restaurants, boetieks, nachtclubs, banken en kantoren.

Waar u ook bent in Marrakesh, alle wegen lijken te leiden naar de Djemaa el Fna – een gigantisch plein dat het belangrijkste

NIET MISSEN:

- **Sfeer proeven op de Djemaa el Fna, een van de grootste en drukste pleinen ter wereld 188**
- **Afdingen op de koop van kunst in de soeks van Marrakesh 188-193**
- **De architectuur van Medersa ibn Youssef bewonderen 192**
- **De aanblik van de Koutoubia-moskee, die al ruim 900 jaar overal bovenuit steekt 193-194**
- **Rondlopen langs de ruïne van het El Badi-paleis, waar sultan Ahmed el-Mansour heeft gewoond 194**
- **Een bezoek aan de Saadische graven, een fascinerend aandenken aan deze Marokkaanse dynastie 198-199**
- **De rust van de koninklijke tuinen van Menara en Agdal 206-207, 209**
- **De Djebel Toubkal, de hoogste berg van Marokko 211-212**
- **Witwaterraften op de rivieren in de Ourika-vallei 213**

Reiswijzer

Uw reis plannen 264-265 • Vervoer naar Marokko 265-267 • Vervoer ter plekke 267-269 • Praktische tips 269-272 • Noodgevallen 272-273 • Verder lezen 273
Hotels en restaurants 274-299 • Winkelen 300-303 • Uitgaan 304-305 • Activiteiten 306-309 • Taal 310-311

Stedelingen tuffen langs de grote muren van Marrakesh op de alomtegenwoordige (brom)fietsen.

UW REIS PLANNEN

Beste reistijd

Door het gevarieerde klimaat, de levendige culturele kalender en de bruisende steden is er genoeg in Marokko te zien en te doen, wanneer u ook maar wilt komen. Als u echter een speciale bestemming of activiteit voor ogen hebt, kunt u uw bezoek het beste plannen in een tijd waarin de omstandigheden hiervoor het gunstigst zijn.

Hoewel Marokko bekendstaat als een warm en dor land, zijn het klimaat en het landschap enorm gevarieerd, waardoor er geen algemeen advies te geven is over de beste reistijd. In dit land, dat elf keer groter is dan Nederland, kunnen bezoekers genieten van zonovergoten stranden, kronkelende straatjes van oude steden

verkennen, skiën in de Hoge Atlas of door de gloeiende Sahara trekken.

In de winter blijft het grootste deel van Marokko redelijk warm en daalt de temperatuur aan de kust bijna nooit onder de 4 °C. In de bergen wordt het wel flink kouder. Hoge toppen verdwijnen onder de sneeuw en trekken skiërs uit Europa en Afrika aan. Er kan zo veel sneeuw vallen dat bergpassen als de Tizi n'Testpas in de Hoge Atlas voor het verkeer worden afgesloten. De winter is ook een populaire tijd voor woestijntochten, als de dagtemperatuur daalt tot een aangenaam niveau.

Na de koelere, nattere en vaak sneeuwrijke winter volgt de lente met aangename temperaturen die het grootste deel van het landschap veranderen in een kleurige lappendeken van bloemen.

Op de achtergrond ziet u nog besneeuwde bergtoppen, terwijl de woestijngebieden alweer blaken in de hete zon. Dit is een goede tijd om de uitlopers en toppen van de Atlas te verkennen en de mooie cederbossen. Hou er rekening mee dat een plotse stijging van het waterniveau in de berggebieden kan leiden tot overstromingen en aardverschuivingen die kleinere wegen voor weken kunnen blokkeren.

In de zomermaanden is het in grote delen van Marokko snikheet. Alleen in de bergen en op de kustvlaktes, waar een zeebries voor verkoeling zorgt, is het dan aangenaam. Plaatsen als de Ifranevallei en het Atlasgebergte zijn van juni tot en met september goede plekken voor trektochten, terwijl je steden als Fez en Marrakesh in het binnenland

in deze periode juist moet vermijden vanwege de hitte.

In het najaar trekken de bezoekers massaal naar de steden. Het is dan minder warm en het weer is betrouwbaarder dan in het voorjaar. De late zomer en het najaar vormen het hoogseizoen in Marokko en accommodaties zijn dan het duurst.

Als u uw reis plant, hou dan ook rekening met de vele religieuze en andere festiviteiten die volop plaatsvinden in Marokko. Er zijn door het jaar heen talloze opwindende publieke evenementen, waaronder hoogtepunten als het kaarsenfestival in Salé in mei of het nationale kunstfestival in Marrakesh in juni. Religieuze feesten als de ramadan en Aïd beginnen volgens de islamitische maankalender elk jaar op een andere datum. Het is de moeite waard om na te gaan of deze feesten tijdens uw reis plaatsvinden, want ze kunnen invloed hebben op openingstijden van winkels en bezienswaardigheden.

Wat meenemen?

Neem kleding mee die past bij het doel van uw reis. Avonden aan de kust en op grotere hoogte kunnen fris zijn. Neem een trui of vest mee om warm te blijven.

Zonnebrandcrème en een hoed zijn noodzakelijk. In de zomer liggen deze voorzorgsmaatregelen voor de hand, maar onderschat de kracht van de zon in de winter niet. Vooral als u gaat wandelen in de heldere lucht van de Hoge Atlas. In de stad hebt u geen bedekking nodig voor de warmte, maar wel voor de etiquette. Marokko is een islamitisch land en hoewel de houding ten opzichte van de westerse manier van kleden steeds relaxter wordt, voeren de religieuze gewoonten voor velen nog steeds de

boventoon, vooral buiten de toeristengebieden en in de steden in het noorden. Sommige Marokkaanse vrouwen dragen een hoofddoek zoals de traditie voorschrijft, maar velen doen dat ook niet.

Vrouwen die Marokko bezoeken zijn niet verplicht om een hoofddoek te dragen. Hou er wel rekening mee dat de plaatselijke bevolking u met meer respect behandelt als u passende kleding draagt. Bedek altijd uw schouders, draag als vrouw geen minirok of korte broek en draag als man een lange broek en een shirt met lange mouwen. In de duurder restaurants is chique of hippe kleding verplicht. Wandelbenodigdheden kunt u in de grote steden kopen, maar als u de uitdagende paden van de Hoge Atlas opgaat, kunt u beter uw eigen ingelopen schoenen en andere uitrusting meenemen.

Neem voldoende voorgeschreven medicijnen mee voor de duur van uw verblijf. Stop ze in uw handbagage en neem een doktersverklaring mee waarin staat welke medicijnen het zijn voor het geval de luchthavenbeveiliging vragen stelt. Neem ook een EHBO-kistje mee en waterzuiveringstabletten als u van plan bent om afgelegen gebieden te bezoeken.

Reist u met een baby, neem dan melkpoeder en andere babyvoeding zelf mee. Hoewel supermarkten deze zaken ook verkopen, verschillen de merken waarschijnlijk nogal van wat uw kind gewend is. Maak kopieën van uw visum, verzekeringspapieren en paspoort en bewaar deze apart voor het geval u de originelen verliest.

Verzekering

U wordt dringend aangeraden een passende reisverzekering af te sluiten voor u naar Marokko vertrekt. Als u

een dokter of tandarts nodig hebt tijdens uw verblijf, wordt u vrijwel zeker geacht het hele bedrag voor uw behandeling ter plekke te betalen. Daarna kunt u het bedrag bij uw verzekering claimen. Stel uw verzekeringsmaatschappij zo snel mogelijk op de hoogte van het probleem en wacht niet tot u terug bent. Zorg ervoor dat u voldoende contant geld en creditcards bij u hebt om onvoorziene uitgaven te kunnen betalen. Om een claim bij uw verzekeraar in te kunnen dienen, hebt u een kwitantie nodig van de dokter of tandarts die de behandeling heeft uitgevoerd.

Hou er rekening mee dat sommige polissen zogenoemde 'gevaarlijke activiteiten' uitsluiten van verzekering, zoals wildwaterrafting, skiën en alpinisme, en dat u een aparte polis moet afsluiten als u van plan bent deze activiteiten te gaan ondernemen. Bedenk dat de kosten voor repatriëring na een ongeval behoorlijk hoog kunnen zijn.

Als u het slachtoffer bent van diefstal en dit rapporteert bij uw hotel of de politie, bewaar dan altijd een kopie van de documentatie hiervan voor uw verzekeringsmaatschappij.

VERVOER NAAR MAROKKO

Douaneformaliteiten

Paspoort en visum

Op dit moment heeft u een geldig paspoort nodig om naar Marokko te kunnen reizen, dat nog minimaal drie maanden geldig is op het moment van aankomst in het land. is. Check zaken rondom visa en paspoorten voordat u vertrekt nog even goed. De voorschriften willen nog wel eens veranderen.

Alleenstaande ouders die met kinderen reizen moeten

Reisgids MAROKKO

Wereldwijd nemen experts van National Geographic een kijkje achter de schermen en dringen door tot de kern van de cultuur, de geschiedenis en het volk van een land. Dankzij National Geographic Reisgidsen kan hun ervaring de jouwe worden.

DE REIS INDELEN, beknopte kennismaking met Marokko, zodat je je reis op je eigen wensen en interessegebieden kunt afstemmen.

ERVAAR unieke belevenissen, waaronder bieden bij een tapijtenveiling, een bezoek aan een hamam, pottenbakken, onderhandelen in de soek van Marrakesh en windsurfen in Essaouira.

INSIDER TIPS van de schrijvers en fotografen van National Geographic, maar ook van plaatselijke deskundigen, over hun favoriete plekjes, praktische zaken en veel meer.

WANDELINGEN EN AUTOTOCHTEN, voorzien van duidelijke kaartjes, inclusief de historische medina in Fez en de havens en pleinen van Casablanca.

EXCURSIES BUITEN DE GEBAANDE PADEN, zoals een tocht naar de top van de Djebel Tassemit en naar wilde dieren zoeken in het Atlasgebergte.

NIET MISSEN Bij elk hoofdstuk vind je verwijzingen naar nadere informatie over sterk aanbevolen bezienswaardigheden en activiteiten.

PRACHTIGE KLEURENFOTO'S EN HANDIGE KAARTEN maken het eenvoudig te kiezen, je reis uit te stippelen en overal het mooiste te zien.

NUR 516

9 789043 937603